

NÁVAY LAJOS

(Földeák, 1870. szeptember 18.–
Kiskunfélegyháza, 1919. április 29.)

A képviselőház elnöke:
1911. november 9.–1912. május 21.

1905. 02. 17.–1918. 11. 16. országgyűlési képviselő
1906. 05. 26.–1909. 10. 05. országgyűlési képviselő
1909. 11. 13.–1910. 03. 21. képviselőházi második alelnök
1910. 06. 30.–1911. 11. 09. képviselőházi első alelnök
1911. 11. 09.–1912. 05. 21. képviselőházi elnök

Földeákon született 1870. szeptember 18-án római katolikus családban. Előneve: földéaki. A Návay család élete a törökök kiűzése óta szoros kapcsolatban állt Csanád megye történetével. Apja Návay Lajos földbirtokos (1842–1905), anyja vásárosnaményi báró Eötvös Ilona (1846–1924). Apai nagyapja Návay Tamás (1815–1879) Csanád megyei főispán, országgyűlési követ (1832/36, 1839/40, 1861) és felsőházi tag (1848/49 és 1867-től). Anyai nagyapja báró Eötvös József (1813–1871) tudós, író, politikus. Testvérei közül Tamás (1869–1925) valóságos belső titkos tanácsos, Csanád megye főispánja.

A gimnázium alsó osztályait mint magántanuló Szegeden, a felső osztályokat Budapesten végezte. Jogi tanulmányokat a budapesti egyetemen, ezenkívül fél évet a berlini és fél évet a bonni egyetemen hallgatott. 1891-ben az államtudományok doktorává avatták Budapesten.

1892 májusában Csanád megye tiszteletbeli aljegyzője, 1895 októberében tiszteletbeli főszolgabíró. 1896 decemberében a megye főjegyzőjévé, 1901 decemberében alispánná választották, ezt a tisztséget 1905-ig viselte. Főjegyzői munkáját szociálpolitikai törekvések jellemzik, erről szólnak tanulmányai is. Különös gondot fordított a gazdasági munkások sorsának javítására is. Habár 1905-től kezdve inkább az országos politikával foglalkozott, megyéje ügyeinek irányításában is részt vett, törvényhatóságának 1895-től, közigazgatási bizottságának 1905-től haláláig tagja volt. Mindkét testület ülésain rendszeresen részt vett és gyakran felszólalt. Cikkei a helyi lapokban megjelent politikai vezércikkein kívül a *Budapesti Szemlében* (1895–96: Az alföldi munkáskérdés, 1897: A cselédtörvény reformja, 1899: Az új munkástörvény és könyv ismertetése, 1901: A munkássegélyalapokról, 1901: A közigazgatás reformja, 1903: A vármegye szociálpolitikai hivatása), a *Nemzetgazdasági Szemlében* (1899: Az 1898. II. tc. gyakorlati értéke, 1902: Egy szövetkezet beléleltéből) és a *Közgazdasági Szemlében* (1900: Az új dohánytörvényről, 1901: Robot és energia, Az 1900. évi XVI. tc.) jelentek meg.

1900 januárjában részt vett a Földművelésügyi Minisztériumban tartott telepítési ankéton, és 1902-ben a közigazgatás egyszerűsítése tárgyában a Belügyminisztériumban tartott értekezleten szólalt fel. A régi Szabadelvű Pártnak csak rövid ideig volt tagja, mert abból az 1904. november 18-i „zsebkendőszavazás” miatt kilépett, Andrassy Gyula követőjeként az ún. disszidensekhez csatlakozott.

1905-től 1918-ig országgyűlési képviselő disszidens, majd alkotmánypárti, munkapárti és párton kívüli programmal. Az 1905-i általános választások alkalmával a battonyai kerület disszidens programmal képviselővé választotta. Mint a vármegyei alkotmányvédő bizottság elnöke, szervezte és irányította

Justh Gyulával együtt Csanád vármegye ellenállását az imparlamentáris Fejérváry („darabont”)-kormányal szemben.

A battonyai kerületet képviselte az 1906-tal kezdődő országgyűlési ciklusban is, Andrásy-féle alkotmánypárti programmal. A képviselőház 1906. április 26-án alelnökévé választotta, e minőségében kb. 190 ülést vezetett az Országházban. Alelnöki munkájában a legjelentősebb a horvát obstrukció elleni fellépése volt. 1907-ben az uralkodótól valóságos belső titkos tanácsosi címet kapott. A képviselőházban többször hozzászólt a gazda és gazdasági cseléd közötti jogviszony törvényjavaslatának tárgyalásához is. A koalíció bukása után lemondott alelnöki tisztségéről, és az Alkotmánypárt feloszlása után belépett a Nemzeti Munkapártba. Az 1910-iki választáson Temesvárott lett országgyűlési képviselő, és ismét a Ház alelnöke lett. E pozíciójában a véderő-javaslat ellen folyó obstrukció alatt tanúsított erélyes magatartása miatt az ellenzéki pártok részéről heves támadásokban volt része.

1911 novemberében Berzeviczy Albert helyére őt választották meg házelnöknek. Bemutató beszédében kijelentette, hogy nehéz kérdésekben a házszabályban foglaltak szerint jár majd el. 1912. február 28-án megpróbálta az ellenzék technikai obstrukcióját megfékezni, és megtagadta a szabadságkérelmek fölötti szavazásokat, valamint nem adott engedélyt az ellenzéknek a napirend előtti felszólalásokra. Ettől kezdve a képviselőház állandó botrányok helyszíne volt. Az obstrukciót az ellenzék fenntartotta, Návay Lajos május 21-én lemondott tisztségéről, „mert a politikai helyzet kialakulása nem teszi reá nézve lehetővé a t. Ház tanácskozásainak további vezetését”, vagyis a házszabályok szigorú betartásával nem lehetett megfékezni az obstrukciót. Nem értett egyet a Munkapárt házszabály-revízió tárgyában képviselt álláspontjával, de elítélte az ellenzéki pártok féktelen obstrukcióját is.

1912. december 31-én Lukács László miniszterelnök beterjesztette a választójogi reformtervezetet. A választójogi kérdést Návay másképp ítélte meg, mint pártja, emiatt az év végén a Munkapártból is kilépett. A képviselőház ülésein ez időszakban a költségvetési, az indemnitás-, valamint az adóügyi vitákon szólalt fel. A világháború kitörése után visszavonult a politikától, de felajánlotta szolgálatait a kormánzatnak. 1915 végén élelmezési kormány megbízott Csanád megyében, a túlkapásokkal mindig határozottan szembeszállt, ami nemegyszer hozta összeütközésbe a katonai parancsnoksággal. A Munkapárt és Tisza István 1917. évi bukásával személye ismét előtérbe került. Amikor a Tiszát követő Wekerle 1918. szeptember 30-án lemondott, IV. Károly király miniszterelnököt keresett. Návay Lajosra is gon-

dolt, kihallgatáson fogadta, de Návay nem vállalta a feladatot. 1918. október 13–15. között homo regius a kormányválság megoldására.

Közvetlenül az őszirózsás forradalom előtti napon nevezték ki Hadik Jánost miniszterelnökké. Kormányában a belügyminiszteri tárcát a szabadelvű meggyőződéséért mindig bátran kiálló Návay Lajosnak szánta, az eskütételre azonban már nem kerülhetett sor.

A forradalom kitörése után hazatért földéaki birtokára. Csanád vármegye törvényhatóságának 1919. januári közgyűlése nyíltan állást foglalt a nemzeti hadsereg felállításával szemben, Návay pedig heves támadást intézett Jászi Oszkár nemzetiségi politikája ellen. Életének utolsó három hónapját teljes visszavonultságban töltötte földéaki kastélyában. 1919. április 26-án a szerb és francia megszállás elől menekülő vörösök túszoikat vitték magukkal Makó város polgárságából. Ezzel egy időben Szamuely büntető hadjáratként különvonattal utazott le Makóra, hogy az április 23-án meggyilkolt Vásárhelyi Kálmán népbiztosért bosszút álljon. A földéaki direktórium Návayt is elhurcoltatta április 27-én hajnalban. Különvonattal vitték Budapest felé. Április 29-én a kiskunfélegyházi pályaudvaron unokabátyjával, Návay Ivánnal és Szentés város főjegyzőjével, Kiss Bélával együtt meggyilkolták. Negyvenkilenc évet élt.

1919 áprilisában Aradon a megalakítandó „ellenkormány”-tárgyalásoknál ismét felvetődött a neve, ő lett volna a kormány elnöke. Halálhírére Károlyi Gyula grófot kérték fel erre a tevékenységre.

Villám Judit

IRODALOM

- Barna János–Sümegey Dezső: Nemes családok Csanád vármegyében. Makó, 1913.
 „Régi dicsőségünk” Történelmi arcképek a hajdani Csanád és Torontál vármegyékből.
 = Szeged, 1997. 5. sz. 16.
- Tóth Ferenc: Návay Lajos alkotmányos küzdelme 1905–1906. In: A Móra Ferenc Múzeum évkönyve, Történeti tanulmányok. Szeged, 1999. Studia Historica 2. 363–373.